

Asia: VN/20413/2026

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Esitysluonnosta koskevat huomiot

Suomen Asianajajat suhtautuu kriittisesti esitysluonnokseen. Esitysluonnoksessa ehdotetaan täydennettäväksi Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaa hallituksen esitystä lisäämällä sääntelyyn muun muassa paikkatiedustelua, osallistuvan tietolähteen käyttöä, sijaintitiedon hankkimista sekä luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvia tiedonhankintakeinoja koskevat toimivaltuudet. Ehdotukset liittyvät osittain perustuslain 10 §:ään ehdotettuun muutokseen, joka on edelleen käsittelyssä.

Suomen Asianajajat pitää vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden, ihmiskaupan ja törkeän laittoman maahantulon järjestämisen tehokasta torjuntaa hyväksyttävänä ja yhteiskunnallisesti tärkeänä tavoitteena. Esitysluonnoksessa ehdotettu sääntely merkitsee kuitenkin Rajavartiolaitoksen salaisten tiedonhankintatoimivaltuuksien huomattavaa laajentamista.

Ehdotuksia on tämän vuoksi arvioitava erityisen huolellisesti perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johtuvien vaatimusten näkökulmasta. Mitä aikaisempaan vaiheeseen tiedonhankinta kohdistuu ja mitä etäisempi yhteys sillä on konkreettiseen rikosepäilyyn, sitä suurempi merkitys on sääntelyn täsmällisyydellä, tarkkarajaisuudella ja ennakoitavuudella.

Paikkatiedustelu

Suomen Asianajajat suhtautuu varauksellisesti ehdotettuun paikkatiedustelua koskevaan sääntelyyn. Vaikka toimivaltuutta ei voitaisi käyttää pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa, kyse olisi edelleen yksityisyyden suojaan ja kotirauhaan merkittävästi puuttuvasta salaisesta tiedonhankintakeinosta.

Suomen Asianajajat katsoo, että paikkatiedustelun käyttöedellytysten tulee olla nykyistä täsmällisemmät ja että toimivaltuuden käytön tulee lähtökohtaisesti kuulua tuomioistuimen ennakovalvonnan piiriin. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että asianajosalaisuuden ja muiden todistamiskieltojen piiriin kuuluva aineisto jää kaikissa tilanteissa tiedonhankinnan ulkopuolelle.

Yksilön oikeusturva ja riippumattoman valvonnan merkitys

Salaisten tiedonhankintakeinojen kohteena oleva henkilö ei yleensä voi toimenpiteen aikana arvioida sen lainmukaisuutta tai saattaa sitä riippumattoman viranomaisen tutkittavaksi. Oikeussuojan toteutuminen riippuu tämän vuoksi olennaisesti ennakollisesta lupamenettelystä, toiminnan dokumentoinnista, riippumattomasta valvonnasta ja jälkikäteisestä ilmoittamisesta.

Ilmoittamisen lykkääminen tai ilmoittamatta jättäminen ei saa muodostua käytännön pääsäännöksi. Jos ilmoittamisesta poiketaan, päätöksessä tulee yksilöidä ne konkreettiset olosuhteet, joiden vuoksi ilmoittaminen vaarantaisi tiedonhankinnan tarkoituksen, henkilön turvallisuuden tai muun laissa täsmällisesti määritellyn erittäin tärkeän edun. Ilmoitusvelvollisuutta koskevien poikkeusten tulee siten olla tarkkarajaisia, määräaikaista ja tuomioistuimen valvonnassa.

Lisäksi Suomen Asianajajat pitää merkityksellisenä todeta, että salaisia tiedonhankintakeinoja koskevassa sääntelyssä oikeusturvan merkitys korostuu. Mitä etäämmälle tiedonhankinta siirtyy konkreettisesta rikosepäilystä, sitä tärkeämmiksi muodostuvat toimivaltuuksien tarkkarajaisuus, tehokas riippumaton valvonta sekä mahdollisuus jälkikäteiseen oikeussuojaan.

Valvonnan tulee olla sekä oikeudellisesti että tosiasiallisesti riippumatonta. Esityksessä tulisi kuvata nykyistä yksityiskohtaisemmin, miten uusien toimivaltuuksien valvonta käytännössä järjestetään ja millä tavalla valvontaelimellä on riittävä pääsy kaikkiin toimivaltuuksien käyttöä koskeviin asiakirjoihin ja teknisiin järjestelmiin.

Toimivaltuuksien välttämättömyys

Suomen Asianajajat korostaa, että uuden tiedonhankintakeinon tehokkuus tai tarkoituksenmukaisuus ei sellaisenaan osoita sen olevan perusoikeuksien rajoitusedellytysten tarkoittamalla tavalla välttämätön. Esityksessä tulee siten konkreettisesti osoittaa, missä tilanteissa nykyiset toimivaltuudet ovat osoittautuneet riittämättömiksi sekä miksi Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia on tarpeen laajentaa.

Jatkovalmistelussa tulisi esittää nykyistä täsmällisempi arvio ainakin toimivaltuuksien arvioiduista käyttömääristä sekä niillä tavoiteltavista konkreettisista hyödyistä.

Johtopäätökset

Suomen Asianajajat kannattaa käytännössä tavoiteltua päämäärää ja pitää sitä lähtökohtaisesti hyväksyttävänä ja yhteiskunnallisesti tärkeänä. Esitysluonnoksessa on kuitenkin ehdotettu viranomaisvaltuuksien laajentamista, jonka vaikutus yksilön perusoikeuksiin on merkittävä.

Tästä syystä Suomen Asianajajat katsoo, että perusoikeuksiin voimakkaimmin puuttuvien toimivaltuuksien käytön tulee pääsääntöisesti perustua tuomioistuimen ennakkolupa.

Poikkeusten tulee olla välttämättömiä, tarkkarajaisia ja tehokkaan jälkikäteisvalvonnan piirissä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat